

Wim Vandekeybus
fotó: Erwin Verstappen

Artner Szilvia Sisso AZ ELSZIGETELT, EMBEREKSEL TELI SIVATAGOKAT SZERETEM beszélgetés Wim Vandekeybussal

Wim Vandekeybus koreográfusi pályája az Ultima Vez nevű társulata alapításával, és a What the Body Does Not Remember (Amire a test nem emlékszik) című darab megszületésével kezdődött. Bár a belga "sztár" nem a tánc, hanem a színház felől érkezett a szakmába, olyan autentikus tánc-formanyelvet alakított ki az elmúlt, bő húsz évben, ami páratlan a kortárs szcénában. A színpadi mozgást, filmet, zenét mágus módjára összekeverő munkáiban az emberi teljesítőképesség határait feszegeti. Elsőprő energiák, extrém helyzetek, kirobbanó érzelmek jellemzik a munkáit. Legutóbbi darabja, a nieuwZwart (Újféketesség) budapesti bemutatója alkalmával készítettünk vele interjút.

Táncfilmjeidet és -darabjaidat nézve sokszor jut eszembe, hogy a tánc evolúcióját kísérem-e figyelemmel, vagy egy tánc-olimpiai közvetítést, és hogy meddig lehet még vajon feszíteni a határokat. Pár év múlva mennyivel rövidebb idő alatt csinálják meg majd a táncosok ugyanazt?

• Az a helyzet, hogy húsz éve keményebb volt a tempó, sokkal többet dolgoztam magam is a táncon, s most egy egészen új csapattal készítettem koreográfiát. Kevesebb a tapasztalatuk, de nagyon érdekesek, mert különböző képzettségűek, különböznek a tréning után is a színpadon, de nagyon jó képességűek. Azon kívül mindegyikük kapitány akar lenni a hajón, mindegyik irányítani akar és nagyon eltérő módon. Mindig arra törekszem, hogy a médium, esetünkben a tánc, valami nagyon belülről jövő dolgot fejezzen ki. Ahogyan a trubadúr elénekli az érzelmait. Hogy három napig is vidám legyen, vagy éppen szomorú az ember attól, amit lát, hall, hogy elég mély tükör legyen az, amibe a színpadon bepillanthat a néző. Ez olyan, mint amikor a hőmérsékletre változik valaminek a színe és egy ideig megmarad. A technika ehhez képest nem annyira érdekel, bár nagyon jól képzett táncosokkal dolgozom, mert nagy tudás kell ahhoz, hogy átjöjjen a mondanivaló, hiszen a belsejükből kell megmutatniuk valamit. Ebben az új darabban az egészen primitív alapok érdekeltek, hogy hogyan és miért csináljuk, amit csinálunk.

Az új darabról beszélnél a legszívesebben?

• Igen, mert a régiakat unom, meg ezt mutattuk be Budapesten, ez számít friss élménynek. Idén, 2009-ben született a nieuwZwart című darab, hét fiatal táncossal és az ösztönökről szól, a születésről, a saját születésünkre való visszaemlékezésről. Az emlékezés pedig minden alkalommal egy újjászületés is, vagyis megismétlése a születésnek. Folyamatos kísérletezés ez is, a fejlődéssel, a változással, azzal, hogy mi lehetséges még. Az izmok, a csontok, a kihangosított szívdobbanás is mind ezt hivatottak kifejezni, és a női, meg a férfi narrátor hangján elhangzó szöveg is ezt segíti.

Peter Verhelst flamand író szövegét a magyar közönség előtt Kylie Walters tolmácsolta, így mi ezt a verziót ismerhettük meg, de készült egy férfi-változat is, melynek előadója Gavin Webber. Miért e két változat?

• Ugyanaz a szöveg, de teljesen más a két interpretáció, teljesen más energiák mozognak a színpadon: nem csak a szöveg, de az egész darab megváltozik ettől, másképp zajlik a munka. Ez is egy kísérlet arra, hogy a nőies és a férfias mennyire megkülönböztethető. A hangszerek között is vannak kecsesebbek, mint a zongora, meg nehezebbek, mint a dob. Amikor egyik vagy a másik szólal meg, akkor úgy, ahhoz képest alakul a darab.

Mi a különbség a mostani és az előző társulatod között?

• Mindig csak a munka elején érzékelhető különbség, mert akiket ismersz, azoknak könnyebben mondd el, mit kell csinálniuk, és ők könnyebben mondják, mit nem szeretnének. Az újakat vezetni kell, de teljesen másképp mozognak, új anyagot hoznak, már csak a koruk miatt is. Brüsszelben, Montrealban és Észtországból válogattam ki, hatszáz emberből a mostani hetet. Három nő és négy férfi: egy kis csapat, de nagyon különböző dolgokat tudnak csinálni, és nagyon jól. Úgy válogattam, hogy egy hónap után fel tudtak lépni együtt.

A társulat tagja két fiatal magyar táncos is, Mészáros Máté és Vass Imre. Ők hogy kerültek be?

• Semmi különös, ugyanolyan tehetségesek és jók voltak, mint a többiek.

Élő zene kíséri az előadást, ami újdonságnak számít az Ultima Veznél. Hogyan választottad a zenészeket?

• Sok kiemelkedő zeneszerzővel és előadóval dolgoztam együtt, hogy csak Thierry de Mey-t, Peter Vermeersch-t, David Byrne-t, vagy Marc Ribot-t említsem: kizárólag olyanokkal, akiket, mint embert is nagyra becsülök. Ők nem tudtak élőben játszani, hiszen egy táncgyűttessel turnézni kell, és nekik lekötött koncertjeik vannak, nem is lett volna rá idejük. Most, mivel élő zenét akartam, olyan zenekart kellett találnom, amelyet leszerződthetnek akár két évre, amíg tervezem, hogy megy a darab. Ők egy belga rockcsapat, a dEUS együttesből ismert Mauro Pawlowski, és háromtagú zenekara.

Hogyan alakult a darabhoz a zene, illetve hogyan alakította a zene a darabot?

• Eleve a zeneszerzőknek is tehetségeseknek kell lenniük, és hozniuk, beletenniük a saját zenei világukat. Alapkövetelmény, hogy megszállottak legyenek és szeressék a táncot. A zene is absztrakt művészet, hasonlóan a tánchoz, szóval hozzanak szintet a darabba, de ne a zene értelmezze az előadást. A zenekar vezetőjét ismertem régről, rituális dolgokat csinált, az a jófajta rocker, spirituális és erőember. Mindannyian tapasztalt zenészek, de itt úgy kell játszaniuk, mintha tegnap vették volna a hangszereiket. Azt akartam, hogy úgy szülessen a zene is, ahogy a színpadon az univerzum megszületik, egyszer felforrósodnak, máskor lehülnek az elemek, aztán túl sok lesz a víz. A természet ilyen változó és kiszámíthatatlan: a zenének is ezt kell közvetítenie, ezt a varázslatot.

Mi volt az alapgondolatod, amikor huszonegy éve megalapítottad a saját társulatod és megszületett az első előadás?

• Talán az, hogy soha többet nem csinállok ilyet. Akkora szenvedéllyel indult ez az egész, hogy majd' szétrobbant. Alapvetően nem táncszínházat akartam csinálni, pszichológusnak tanultam, aztán színháztam, 1985 és 1987 között pedig Jan Fabre - a legmeghatározóbb flamand rendező - The Power of Theatrical Madness című darabjával turnéztam. Fabre később, már az Ultima Vez alatt, írt és rendezett is nekem egy darabot. Filmeket is készítettem, meg fotóztam, mégis huszonhat táncdarabot csináltam a társulattal. Most megint a film kerül majd elő, nagyjátékfilmet szeretnék készíteni és lesz egy fotókiállításom is, aminek semmi köze a tánchoz, még a színházhoz sem.

De a filmjeidnek nagyon is sok köze volt a tánchoz. Ezek alapvetések a táncfilm-készítők számára.

• Talán igaz, de amit most készülnék csinálni, annak tényleg semmi köze nem lesz hozzá. Terveim szerint 2012-ben jönne ki egy játékfilmem, amelynek magam írtam a történetét, és a gazdasági helyzet miatt nem Európában forgatok majd, hanem vagy Dél-Afrikában, vagy Brazíliában. Eddig volt, hogy párhuzamosan készítettem táncfilmet és darabot, de most majd csak a filmmel foglalkozom.

Nekem a Brush című alkotásod például etalon. Ábrándíts ki, ehhez képest neked mi a táncfilm?

• Nézd, csinállok táncfilmet, de nem hiszek benne igazán. Azt gondolom, hogy jó filmeket csináltam, de éppen csak, hogy működtek. Egy "sima" filmben is csak egy legfeljebb öt-tízperces táncjelenetnek van helye. Nem szabad hosszú táncfilmet csinálni például. Vagy filmet készítek, vagy táncot: erre jöttem rá a munkáim kapcsán. Ahogy a zenét is élőben szeretem hallgatni, és a koncertfilmeket sem kedvelem. Mindez a színpadon működik igazán, és azt gondolom, hogy a jövő nézői is ezt szeretnék látni, én magam is, ezért erőltetem az új darabban a kettő együttlétét. A tánc és a zene is legyen élő élmény.

Meghívott koreográfus voltál az izraeli Batsheva Táncgyüttesnél, a spanyol Compania Nacional de Danza társulatánál, a Göteborgi Operánál, és ki tudja még hány helyen. Közben hogyan dolgoztál a saját társulatoddal?

• Egyszerre öt-hat dolgon is rajta voltam mindig. Most is három-négy új filmötlet van a fejemben, meg közben egy szólódarab is. Egy fiú a színpadon, a többiek filmen. Ez egy olyan fiú, aki meghalt, mielőtt megszületett, ő a minden és a semmi. Meg az Oidipusz-sztorit is szeretném még egyszer megcsinálni, amit úgy tizenkét éve, a Göteborgi Operának koreografáltam, huszonnégy szereplős, újraírt, nagyon jó szöveggel. A vendégmunkákkal úgy vagyok, hogy kevésbé vállalom, amióta van saját társulatom, akikért felelősséggel tartozom.

Apropó, mi van a régi társulattal? 2008-ban mi is láthattunk Budapesten, a Trafóban, Spiegel címmel egy, a húsz éves évfordulótokra, a régi koreográfiákból összeállított darabot velük. Vannak még a repertoáron régi dolgok?

• Maximum két évig futtatok egy előadást, aztán, ha újrakoreografálok is, új lesz a szereposztás. Most vettünk egy épületet Belgiumban a társasággal, vannak benne irodák, próbatermek, egyedül a menedzserem van meg tizennyolc éve, folyamatosan új embereket keresek. A régieknek meg segítünk, de már mind saját darabot csinál.

Ez van: dolgoznak velem öt évet, aztán úgy gondolják, hogy jobbak, mint én. Ez jó, ez a normális.

Jársz színházba, vagy szórakozni?

• Néha. Olyan darabokra elmegyek, amikben sok a zene, de a tánc, az ne legyen sok. Amióta megint van egy újszülött nálunk, héthónapos kisgyerek, meg írom a filmemet, és utazom, nem nagyon mozdulok ki a városba. Szóval nincsen élményem az új, táncos helyekről, a klubéletéről, a diszkókról, de van sok kollégám, akinek nincsen családja, és ők ilyen helyeken élnek az életüket. Gondolom, azért kérdezed, mert a darabjaimban vannak ezekre a klubokra emlékeztető hangulatok, de azok a táncosok saját élményeiből eredeztethetők. Én jobban szeretem a sivatagot, az elhagyatottságot, a tengerelattjárókat. De ezt úgy értsd inkább, hogy az izolációt, amelyben azért szerepelnek emberek. Például, amikor elveszítem a kulcsom, ami sokszor előfordul velem, aztán ülök a rendőrségen, és várok, hogy megkerüljön, vagy a kórházak várótermeit is kedvelem, ahova egyesek azért jönnek, hogy két órán belül szülessen, mások meg drogtól túladagolva érkeznek, hogy két órán belül meghaljanak. Szóval az elszigetelt, emberekkel teli sivatagokat szeretem.

A gyermekeid születése inspirált?

• Nem, az már nem volt újdonság. Az apám állatorvos volt és sok születést láttam, sőt tanított is, hogyan kell olyankor segíteni. Úgy tizenkét éves lehettem, amikor bele kellett nyúlnom egy disznóba, és világra segíteni a malacokat, mert apámnak túl nagy volt a keze hozzá. Ebben a koromban nem is olvastam, mert a lovakkal, meg a többi állatokkal voltam elfoglalva.

Hány projektet van most épp?

• A következő szeptemberre egy új darab, ez is kétverziós, de most egyik gyerekeknek, a másik tizenkét év felettieknek, vagyis egy "core" és egy "hardcore" verzió. Úgy tervezem, nagy pofon lesz, sok szenvedéllyel és erős érzelmekkel. Sokat dolgozom gyerekekkel, és nekik is akarok végre egy darabot. A tizenéves fiam már megnézi a darabjaimat, de én nem tudom, mit tud megnézni egy kisebb gyerek anélkül, hogy problémát okozna neki. Aztán lenne az a meg nem született gyerekekkel tervezett darab, majd a nagyjátékfilm. És azt tervezem, hogy utazgatni fogok, keletebbre. Most csak castingolni jöttem Kelet-Európába, de ez kevés: érdekel, hogy mi történik itt. Figyelni szeretnék, emberekkel találkozni, kocsi bérelni és úgy járkálni. Nyugat-Európát befejeztem egy időre, most Kelet-Európa és a Balkán érdekel, onnan jönnek az új energiák.

nieuwZwart
fotó: Pieter-Jan De Pue